

УДК 373.3.091.2:37.015.31

Ліна Крившенко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0001-5719-6081

Людмила Боженко

КУ Сумська ЗОШ № 23 м. Суми
ORCID ID 0009-0004-0180-1712
DOI 10.24139/2312-5993/2023.10/105-117

РОЛЬ ЗАПИТАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІАЛОГОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття присвячена розкриттю значущості запитальних умінь здобувачів початкової освіти для організації діалогової взаємодії в освітньому процесі. Констатовано, що запитальні вміння є важливою життєвою навичкою XXI сторіччя. Окреслено основні функції питання та учнівського запитання. Представлено класифікацію запитань молодших школярів із позицій дидактики. Розкрито взаємозв'язок запитання й відповіді, їх вплив на стимулювання різних видів мислення – системного, раціонального, об'єктивного, критичного, творчого. Конкретизовано сутність понять «запитальні вміння», «розвиток запитальних умінь», виокремлено основні елементи цих умінь. Констатовано, що запитання, надто учнівське, є відправною точкою для діалогової взаємодії між учителем та учнем, між учнями у процесі освоєння нових знань і умінь.

Ключові слова: молодші школярі, запитання, учнівське запитання, запитальні вміння, функції запитання, класифікація запитань, розвиток, діалогова взаємодія.

Постановка проблеми. Розвиток уміння ставити запитання та давати на них відповіді – одна з пріоритетних проблем світової освітньої практики, що опановує нині Україна. У Новій українській школі перевага надається діалоговим та груповим формам навчання, користуючись якими, учні, взаємодіючи один із одним та з учителем, отримує знання не в готовому вигляді, а самостійно здобуває їх. Ураховуючи те, що здатність ставити розумні запитання й відповідно відповідати на них належить до ключових життєвих навичок XXI сторіччя, вагому роль в організації діалогової взаємодії в освітньому процесі початкової школи відіграють запитальні вміння молодших школярів.

Аналіз актуальних досліджень. У різні часи науковці та педагоги-практики приділяли увагу особливостям побудови освітнього процесу на засадах діалогу, у якому важливу роль відіграє пізнавальне запитання школяра.

У працях зарубіжних (Р. Бенс, А. Маслоу, К. Роджерс, П. Фрейре та інші) та вітчизняних науковців (В. Беспалько, Н. Гузій, С. Золотухіна, І. Зязюн, О. Козлова, О. Савченко, О. Семенов, В. Сухомлинський та

інші) розкрито основні проблеми та особливості організації діалогової взаємодії в освітньому процесі.

У педагогічній науці теоретиками і практиками діалогу (Н. Барбаліс, Б. Блум, Ж. Піаже, А. Король, Л. Крившенко, К. Лазарева, І. Проценко та інші) з'ясовано умови формування вмінь запитальної діяльності та постановки пізнавальних запитань учнями як важливої складової освітнього процесу.

Мета статті – розкрити роль запитальних умінь здобувачів початкової освіти для організації діалогової взаємодії в освітньому процесі.

Методи дослідження – аналіз науково-методичних джерел для з'ясування стану розробленості проблеми з позицій науки і практики; узагальнення й систематизація наукових положень для визначення понять та виокремлення функцій запитання і запитальної діяльності школярів, класифікації учнівських запитань.

Виклад основного матеріалу. Питання розвитку запитальних умінь молодших школярів неодноразово підіймалось у наукових колах як України, так і вченими інших країн.

На думку бразильського педагога другої половини ХХ сторіччя П. Фрейре, головне завдання вчителя полягає в розвитку природної допитливості здобувачів освіти. Допитливість породжує запитання, яке веде дитину до відкриття нових знань. Тому, для руху дитини вперед у здобутті знань, її потрібно стимулювати до запитальної діяльності (Фрейре, 2003, с. 46).

Жан Піаже, швейцарський психолог і філософ, розглядав запитальні вміння як важливий елемент розвитку мислення дитини. Він провів дослідження розвитку дитячого мислення стосовно запитальної діяльності та відзначив кілька особливостей їх розвитку у здобувачів початкової освіти:

- початок розвитку запитальних умінь у молодших школярів пов'язаний із розвитком їхнього логічного мислення, яке формується протягом цього періоду;

- у молодших школярів інтенсивно починає розвиватися вміння формулювати запитання та шукати на них відповіді, завдяки розвитку абстрактного мислення, умінь спостерігати за предметами та явищами, аналізувати їх і ставити запитання про їхню природу;

- діти молодшого шкільного віку здатні формулювати запитання не лише про конкретні об'єкти, а й про абстрактні поняття,

оскільки в них розвивається вміння порівнювати, класифікувати та узагальнювати інформацію, що допомагає їм ставити запитання на більш високому рівні;

– у молодшому шкільному віці діти здатні ставити запитання не лише з метою отримання відповіді, а й з метою перевірки гіпотез чи теорій;

– запитальні уміння молодших школярів є важливим елементом розвитку їхнього творчого мислення та здатності до інноваційного мислення (Piaget, 1923, p. 44).

Американський психолог, автор унікальних алгоритмів педагогічної діяльності Бенжамін Блум, досліджуючи мислення в освітньому процесі, виявив прямий зв'язок між рівнями мислення та відповідями на запитання. А запитання визначив як один із важливих механізмів та інструментів розвитку критичного мислення. На основі його таксономії навчальних цілей за рівнями пізнавальної діяльності створено «Ромашку запитань Блума», що містить шість типів запитань, які активізують різні типи мислення. Таким чином, шість пелюсток квітки – це шість типів запитань: прості, уточнюючі, практичні, інтерпретаційні, творчі, оціночні (Bloom, 1956). Практика застосування в освітньому процесі даного прийому засвідчує, що він є найефективнішим для розвитку критичного мислення здобувачів освіти.

Вагомий внесок у дослідження розвитку запитальних умінь здобувачів початкової освіти зробили українські науковці та педагоги сучасності. Серед них уважаємо за необхідне виокремити наступних.

Катерина Лазарева – науковець і педагог, досліджуючи навчання молодших школярів умінь ставити запитання, довела, що такі вміння є важливим чинником успішної пізнавальної діяльності та показником їх пізнавально-творчого розвитку (Лазарева, 2013, с. 197-203).

Ліна Крившенко – науковець і педагог, розкрила сутність формування евристичної та діалогової взаємодії між сторонами навчально-виховного процесу задля формування запитальних умінь учнів початкових класів шляхом використання проблемних ситуацій, евристичних завдань, відповідних опорних таблиць, наборів запитань та планів-алгоритмів (Крившенко, 2018, с. 235-288).

Неллі Бондаренко – науковець, у своїх дослідженнях висвітлює проблему освоєння учнями умінь ставити доречні сутнісні запитання та розкрила роль запитань-відповідей для реалізації компетентісного підходу в освіті (Бондаренко, 2020, с. 199).

Отже, науковці та педагоги-практики у своїй діяльності надають особливого значення учнівському запитанню у здобутті знань.

Саме поняття «питання» – це спеціальний вид висловлювання, який призначений для отримання інформації від іншої особи або для викликання думки, розмірковування про певний предмет, явище, подію тощо (Крившенко, 2013, с. 133).

Проведений аналіз наукових джерел дає підстави визначити основні функції питання. Функції питань можуть бути різними, залежно від контексту й ситуації, у якій вони використовуються. У межах нашого дослідження, до основних функцій питань ми відносимо такі:

1. Отримання інформації: це найпоширеніша функція питань. Вони дозволяють запитувати про будь-що, що вас цікавить, від простих фактів до складних думок і ідей.

2. Виявлення думок і поглядів: питання можуть викликати думки і розмірковування у людей, що дає можливість виявити їхні погляди на певну тему.

3. Підтримка діалогу: питання можуть використовуватися для підтримки діалогу і залучення інших учасників до розмови.

4. Стимулювання творчого мислення: питання можуть стимулювати творчість і допомагати людям думати про проблеми з різних точок зору.

5. Підкреслення значущості: питання можуть використовуватися для підкреслення важливості певної теми або проблеми (Бондаренко, 2020, с. 201).

У сучасній науці існують різні підходи до класифікації запитань. На основі вивчених зарубіжних та вітчизняних джерел (Н. Барбаліс, Б. Блум, Н. Бондаренко, О. Боровик, Ю. Кондратюк, Л. Крившенко, К. Лазарева, М. Лазарев, В. Лозова, А. Маслоу, І. Родак, П. Фрейре та інших) можемо з точки зору дидактики наближено класифікувати запитання молодших школярів:

1. За типом відповіді:

– закриті: вимагають відповіді з обмеженим вибором (так/ні, варіанти відповідей тощо);

– відкриті: вимагають детальної відповіді, яка потребує більш широкого розгортання думки відповідача.

2. За ціллю запитання:

– інформаційні: ставляться з метою отримання інформації;

– контрольні: ставляться з метою перевірки знань, думок або досвіду відповідача;

– діагностичні: ставляться з метою діагностики рівня знань або навичок учнів;

– розвиваючі: ставляться з метою розвитку критичного мислення, творчості, проблемного мислення тощо;

– пізнавальні: ставляться з метою стимулювання розмірковування і спонукають відповідача до аналізу, порівняння та оцінки.

3. За формою запитання:

– прямі: ставляться без певних специфічних формулювань;

– непрямі: ставляться за допомогою ввідних слів, які покликані змінити характер запитання.

4. За сферою застосування:

– професійні: стосуються конкретних питань, пов'язаних із діяльністю відповідача;

– соціальні: стосуються соціальних відносин і спілкування, включаючи особисті і соціальні взаємовідносини.

5. За ступенем складності:

– прості: мають однозначну відповідь і не потребують глибокого аналізу;

– складні: потребують більш глибокого аналізу та розуміння.

6. За типом мислення, який вони спонукають:

– репродуктивні: спонукають до повторення вже відомої інформації або процесу;

– продуктивні: спонукають до створення нового знання або вміння.

7. За способом формулювання:

– відкриті: ставляться з метою спонукання учнів до висловлювання власної думки та аргументації;

– закриті: ставляться з метою перевірки знань учнів і мають обмежену кількість варіантів відповіді.

Класифікації запитань у педагогічній науці не є вичерпним списком існуючих. Залежно від конкретної ситуації та мети, можуть використовуватися різноманітні види запитань.

Учнівське запитання в діалоговій взаємодії є дуже важливим елементом навчального процесу. Воно дозволяє учням активно залучатися до процесу навчання, висловлювати свої думки та ідеї, досліджувати світ навколо себе та розвивати своє критичне мислення.

Учнівське запитання може мати різні функції, зокрема:

1. Спонукає до дослідження та пошуку відповіді на запитання. Учень, який ставить запитання, може відчувати цікавість та бажання дізнатись більше про тему, що обговорюється.

2. Заохочує до критичного мислення та аналізу. Якщо запитання ставиться з метою з'ясування деталей, учень може спрямовувати свої думки на критичний аналіз отриманої відповіді.

3. Допмагає учням розуміти та запам'ятовувати матеріал. Якщо запитання ставиться з метою уточнення деталей, учень може краще зрозуміти й запам'ятати отриману відповідь.

4. Розвиває навички спілкування та соціальних взаємодій. Учень, який ставить запитання, навчається слухати інших та спілкуватись з ними.

Учнівське запитання є важливим елементом взаємодії між учителем та учнем, а також між учнями. Практика роботи з розвитку запитальних умінь молодших школярів (Т. Єфременко, Л. Крившенко, К. Лазарева, Н. Стріха та інші) доводить: якщо вчителі розвивають учнівське запитання в навчальному процесі, це забезпечує підвищення рівня мотивації та інтересу до навчання в учнів, сприяє ефективності навчального процесу, а також забезпечує розвиток в учнів умінь навчальної діалогової взаємодії, навичок критичного мислення.

Уміння є здатністю особистості ефективно виконувати обрану діяльність (практичну чи теоретичну), базуючись на засвоєних знаннях і навичках. Учні розвивають своє вміння шляхом виконання різноманітних завдань. Формування розуму залежить від умов навчання, організації навчального процесу та індивідуальних особливостей учнів (Завалевський, 2008, с. 6).

Найчастіше в наукових джерелах уміння трактується як одна з основних форм володіння способом розв'язання задачі (системою операцій, реалізація якої суб'єктом із високою ймовірністю забезпечує досягнення мети).

На відміну від навички, уміння передбачає контроль свідомості над метою (вимогою задачі), умовами та результатами її досягнення, виконуваними операціями. Формування й функціонування кожного вміння базується на володінні певними навичками, знаннями, а також частковими вміннями (тими, що забезпечують досягнення проміжних цілей для володіння даним вміннями) (Балл, 2005, с. 184).

«Запитання» та «відповіді» є взаємозв'язаними поняттями, що показують спрямованість розумового функціонування суб'єктів

пізнання й спілкування на розлогішу інформацію про реальність і пошук нової інформації. Ці два поняття стимулюють різні види мислення – системне, раціональне, об'єктивне, критичне та творче – на різних рівнях складності. Адже основою будь-якого запитання є вже відоме знання, яке виконує функцію передумов його виникнення.

Уміння застосовувати запитальні вміння визначається тим, що здібність ставити розумні запитання й відповідно відповідати на них належить до ключових життєвих навичок XXI ст. Сформованість запитальних умінь є цінним знаряддям пізнання, компетентнісного навчання, вирішення різноманітних проблем, вдалого життєствердження, про що засвідчують історії швидкого злету найуспішніших особистостей – С. Джобса, Б. Гейтса, І. Маска, М. Цукерберга, Д. Безоса та ін. (Бондаренко, 2020, с. 27).

Значущість уміння запитувати зростає з огляду на невизначеність і непрогнозованість сучасного мінливого глобалізованого світу. Саме зняття або зменшення невизначеності, закладеної в запитанні, є однією з основних функцій відповіді.

Запитання й відповідь нерозривно пов'язані. Перше обов'язково передбачає друге і навпаки, адже відповідь – це висловлення, викликане й зумовлене запитанням. Відповіді на запитання істотно впливають на стосунки комунікантів, покращуючи або погіршуючи їх. Вивчення проблемно-сміслового й поняттєвого поля запитань дає змогу спрогнозувати ймовірні схеми відповідей, адже правильно поставлене запитання уже містить у собі правильну відповідь.

Дані поняття є сполучною ланкою в неперервному ланцюгу процесів мислення й спілкування, що забезпечує їх логічний перебіг і живлення.

У процесі пізнавальної й комунікаційної діяльності людина ставить різноманітні запитання іншим, на які отримує відповіді, або відповідає собі сама. У даному контексті вони є ядром діалогу, на якому заснована діалогізація освітнього процесу, визначальна в умовах компетентнізації навчання.

Якість запитання гарантує якісну відповідь. Точну й конкретну відповідь можна одержати лише на зрозуміле й чітке запитання. Від доцільного, присутнього, своєчасного, правильно й коректно сформульованого запитання значною мірою залежить успішне розв'язання проблеми як відповідь на виклики сучасності (Фрейре, 2003).

Здійснивши аналіз наукових джерел, запитальні вміння можемо схарактеризувати як здатність учнів ставити різні типи запитань для пошуку необхідної інформації на задану тему, її аналізу та здобуття нових знань.

Запитальні вміння включають такі елементи:

1. Уміння формулювати запитання – уміння коректно формулювати запитання для збору необхідної інформації та визначення мети діалогу.

2. Уміння слухати та розуміти – уміння уважно слухати відповіді на запитання та розуміти їх зміст, а також уміння задавати додаткові запитання для уточнення деталей.

3. Уміння аналізувати інформацію – уміння критично оцінювати отриману інформацію та аналізувати її для досягнення мети запитання.

4. Уміння заохочувати до діалогу – уміння ставити запитання таким чином, щоб заохочувати до взаємодії та діалогу.

5. Уміння застосовувати запитання – уміння використовувати різні види запитань для досягнення різних цілей та завдань.

Сучасні педагогічні дослідження аргументують перехід системи освіти в Новій українській школі до діалогових форм навчання, які базуються на принципах дитиноцентризму та сприяють самореалізації особистості як учителя, так і учня. Однак лише окремі вчені зосереджують увагу на важливості запитань учнів у контексті діалогової взаємодії.

Діалогова взаємодія – це спосіб спільної діяльності учнів для розв'язання навчальних завдань через запитальну діяльність у рівноправному діалозі.

Діалогова взаємодія – це особливий вид взаємодії, який забезпечує активний обмін повідомленнями, думками та почуттями між учасниками з використанням принципів взаємодії, взаєморозуміння, відкритості та співпраці. У такій взаємодії є слухання і врахування точки зору партнерів, а також готовність до взаємної зміни позицій (Крившенко, 2016, с. 207).

Педагогічна діалогова взаємодія – це особлива форма взаємодії між педагогом і учнем або групою учнів, яка базується на рівноправному діалозі, принципах взаємоповаги, відкритості, заохочення самовираження й самостійності учнів. Вона підтримується вільним висловлюванням думок, дискусіями, аналізом і

обговоренням матеріалів, що сприяють активному запитуванню для навчання та розвитку критичного мислення (Крившенко, 2016, с. 207).

Кожне сформульоване запитання має бути націлене на досягнення конкретної мети, структурованим та логічно послідовним. Під час діалогової взаємодії педагог має націлювати школярів на використання різних видів запитань: відкриті, закриті, розгорнуті, класифікаційні, уточнюючі, інтерпретаційні, творчі, оцінні тощо. Під час постановки запитання важливо уважно слухати відповіді та задавати додаткові запитання для уточнення інформації. Діалог має бути взаємним та заснованим на повазі до думки й досвіду кожного його учасника, важливо забезпечити атмосферу відкритості та співпраці, щоб учні могли вільно висловлювати свої думки та ставити відповідні запитання.

Учені (В. Лозова, С. Золотухіна, О. Кондратюк, О. Король, М. Лазарев, О. Савченко, В. Сухомлинський та інші) розглядають процес навчання як творчу взаємодію вчителя й учня, у якій реалізуються завдання навчання, виховання та розвитку. До основних структурних компонентів, що розкривають його сутність, належать цілі навчання, зміст навчальної діяльності, характер взаємодії, принципи, методи і форми навчання. У процесі навчання молодших школярів запитальної діяльності доцільними для використання є творчо-діалогічні та ігрові методи.

Діалогова взаємодія в малих групах – це комунікативний процес, який відбувається між обмеженою кількістю учасників (зазвичай до 6 осіб) з активною участю кожного з них. Взаємодія в малих групах сприяє інтенсивнішому обміну запитаннями й відповідями, ідеями, глибокому розумінню проблеми, підтримці соціальної цілеспрямованості та вирішенню завдань шляхом спільної діяльності та співпраці між учасниками.

На нашу думку, для досягнення кращих результатів важливо систематично організувати роботу учнів на засадах діалогової взаємодії в малих групах. Саме в груповій діяльності найліпше розвиваються і вдосконалюються запитальні вміння молодших школярів.

Поняття «розвиток» належить до процесу змін, росту й еволюції, що відбувається з часом. У широкому сенсі, розвиток охоплює поступову трансформацію, розширення або поліпшення чого-небудь, будь це людина, організація, система або суспільство.

Розвиток зазвичай включає в себе зростання, зміну й покращення в різних аспектах. Це може включати збільшення знань, навичок і вмінь, розширення можливостей і потенціалу, покращення якості, ефективності і продуктивності, а також адаптацію до нових умов і вимог.

Розвиток може відбуватися на особистому рівні, коли людина здобуває нові навички або розширює свої здібності. Він також може стосуватися на організаційному рівні, коли компанія розвивається, змінюється й адаптується до ринкових умов. Крім того, цей розвиток є важливим аспектом соціального розвитку, коли суспільство прогресує, удосконалює свої структури і стандарти життя.

Отже, сутність поняття «розвиток» полягає в неперервному процесі змін, росту і поліпшення, що відбувається з часом, який може охоплювати різні аспекти і рівні, і сприяє досягненню більш високого рівня функціонування, потенціалу й досягнень.

Розвиток запитальних умінь належить до процесу покращення й розширення здатності задавати питання. Це включає в себе розвиток навичок аналізу інформації, виявлення невідомих аспектів, формулювання чітких та точних запитань, розуміння сутності проблеми та активного дослідження для отримання необхідних відповідей.

Розвиток запитальних умінь передбачає навчання та практику, які сприяють розвиткові вміння ставити значущі, аналітичні та критичні питання. Цей процес допомагає розширити світогляд, збільшити рівень розуміння, здатність аналізувати проблеми, стимулює творче й критичне мислення, а також сприяє розвиткові навичок розбору та оцінки інформації.

Розвиток запитальних умінь є важливим фактором в освітній сфері, дослідницькій діяльності, бізнесі, розвитку кар'єри та особистому зростанні. Цей процес допомагає збагатити знання, розкрити нові перспективи й можливості, покращити вирішення проблем та стимулює постійне навчання і розвиток.

Отже, поняття «розвиток запитальних умінь» у межах нашого дослідження слід розуміти як процес, пов'язаний зі здатністю учнів формулювати різні типи запитань для досягнення навчальних та особистісних цілей, що передбачає навчання й практичне використання вмінь ставити запитання за змістом навчального матеріалу.

Цікавими у плані розвитку запитальних умінь учнів початкових класів є використання опорних таблиць як одного із шляхів навчання

молодших школярів діалогової взаємодії через запитальну діяльність у процесі створення проблемних ситуацій. Л. М. Крившенко розглядає оптимальні умови та механізми залучення учнів до розв'язання евристичних завдань. Педагогом було представлено загальний алгоритм організації творчої евристичної діяльності та класифікацію запитань школярів початкової школи з позицій дидактики, а також механізми ускладнення запитальної діяльності, у тому числі й за адаптованою для молодших школярів методикою ромашки Блума (Крившенко, 2016).

Н. Стріха – український педагог і психолог, провела дослідження розвитку запитальних умінь молодших школярів у процесі вивчення математики. Вона встановила, що розвиток запитальних умінь пов'язаний зі здатністю учнів формулювати запитання, відповідно до змісту навчального матеріалу.

Л. Ткаченко – український педагог, яка досліджувала запитальні вміння молодших школярів у процесі вивчення природознавства та виявила, що запитання учнів пов'язані зі здатністю сприймати нову інформацію, а також із їхньою мотивацією до вивчення предмету.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, розвиток запитальних умінь учнів початкових класів – важливий процес, оскільки означені вміння є необхідними в багатьох аспектах навчальної діяльності та пізнанні навколишнього світу. Це поняття включає безліч показників, має свою класифікацію, значення в діалоговій взаємодії, педагогічні умови та правила. Використовуючи їх та враховуючи особливості розвитку молодших школярів, можна налагодити вдосконалення діалогової взаємодії в освітньому процесі початкової школи.

Уміння учнів ставити запитання собі та зовнішньому освітньому середовищу є епіцентром, основою результативної діалогової взаємодії, потужною рушійною силою розвитку та самореалізації пізнавальних сил учня. Запитання школяра, сформульоване по суті теми, що вивчається, – є значимим освітнім продуктом, що має право на оцінку серед інших особистісних освітніх досягнень здобувачів початкової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Балл, Г. (2005). Вміння. *Енциклопедія Сучасної України* / І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] (редкол.), (сс.181-187). К.-Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України (Ball, H. (2005). Skill. *Encyclopedia of Modern Ukraine* / I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak [and others] (ed.), (pp. 181-187). K.-Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine).
- Бондаренко, Н. (2020). Запитання як пусковий механізм світопізнання й компетентнісного навчання. *Fundamental and applied research in the modern*

- world. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA, (pp. 195-204) (Bondarenko, N. (2020). Questions as a starting mechanism of world knowledge and competence training. Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA, (pp. 195-204)).*
- Завалевський, Ю. (2008). Науково-методичні засади підготовки вчителя початкових класів як конкурентоспроможного фахівця. *Початкова школа, 7 (469), 5-6* (Zavalevskiy, Yu. (2008). Scientific and methodological principles of primary school teacher training as a competitive specialist. *Elementary School, 7 (469), 5-6*).
- Крившенко, Л. М. (2013). Організація інтерактивної діалогової взаємодії в малих навчальних групах. *Педагогіка вищої та середньої школи, 39, 132-138* (Krivshenko, L. M. (2013). Organization of interactive dialogue interaction in small study groups. *Higher and secondary school pedagogy, 39, 132-138*).
- Крившенко, Л. (2016). Дидактичні умови навчання молодших школярів діалогічних умінь. *Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (сс. 205-209). Суми* (Krivshenko, L. (2016). *Didactic conditions for teaching dialogic skills of junior high school students. Self-realization of the cognitive, creative and professional potential of the individual in innovative education: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation, (pp. 205-209). Sumy*).
- Крившенко, Л. (2016). *Евристичне навчання в початковій школі: теорія і практика. Суми* (Krivshenko, L. (2016). *Heuristic teaching in primary school: theory and practice. Sumy*).
- Крившенко, Л. (2018). *Формування вмінь застосування евристичного навчального діалогу в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Суми* (Krivshenko, L. (2018). *Formation of skills in the use of heuristic educational dialogue in the professional training of future primary school teachers (PhD thesis). Sumy*).
- Лазарева, К. (2013). Навчання умінь ставити запитання – важливий чинник успішної пізнавальної діяльності молодших школярів. *Наукові пошуки, 2, 197-203* (Lazareva, K. (2013). Learning the ability to ask questions is an important factor in the successful cognitive activity of younger schoolchildren. *Scientific research, 2, 197-203*).
- Фрейре, П. (2003). *Педагогіка пригноблених. Київ: Юніверс* (Freire, P. (2003). *Pedagogy of the oppressed. Kyiv: Universe*).
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives. Handbook: The Cognitive Domain. New York: David McKay*.
- Piaget, J. (1923). *Le Langage et la pensée chez l'enfant. Paris: Delachaux et Niestlé*.

SUMMARY

Krivshenko Lina, Bozhenko Liudmyla. The role of junior schoolchildren's questioning skills for organizing dialogic interaction in the educational process.

The purpose of the article is to reveal the significance of the questioning skills of junior schoolchildren for the organization of dialogic interaction in the educational process. It is stated, that questioning skills are an important life skill of the XXI century. The main functions of the question and the pupil's question are outlined. The classification of pupils'

questions from the standpoint of didactics is presented. The interrelation between the question and the answer, their influence on stimulating different types of thinking – systemic, rational, objective, critical, and creative thinking are revealed. The essence of the concepts of “questioning skills”, “development of questioning skills”, the main elements of these skills is highlighted. It is stated that a question, especially a pupil’s one, is the starting point for dialogic interaction between a teacher and a pupil, between pupils in the process of mastering new knowledge and skills.

Research methods: analysis of scientific and methodological sources to clarify the state of development of the problem from the standpoint of science and practice; generalization and systematization of scientific provisions to define concepts and identify functions of the question and questioning activity of schoolchildren, classification of pupils’ questions.

The ability to ask questions and answer them is one of the of the priority problems of the world educational practice that Ukraine is currently mastering. At the New Ukrainian School preference is given to dialogic and group forms of learning, whereby pupils interact with each other and the teacher, they do not receive knowledge in a ready-made form, but rather acquire it on their own. Considering that the ability to ask intelligent questions and answer them accordingly is one of the key life skills of the 21st century, the questioning skills of junior schoolchildren play a significant role in organizing dialogic interaction in the educational process of primary school.

Junior schoolchildren’s questioning skills are necessary in many aspects of learning activities and knowledge of the surrounding world. This concept includes many indicators, has its own classification, importance in dialogic interaction, pedagogical conditions and rules. Only by understanding them and taking into account the peculiarities of the development of the junior schoolchildren, it is possible to improve the dialogic interaction in the educational process of a primary school.

The pupils’ ability to ask questions to themselves and the external educational environment is the epicenter, the basis of effective dialogic interaction, a powerful driving force for the development and self-realization of a pupil’s cognitive abilities. A pupil’s question, formulated in essence of the topic being studied, is a significant educational product that has the right to be evaluated among other personal educational achievements of junior schoolchildren.

The authors include justification and development for further research pedagogical conditions for the development of junior schoolchildren’s dialogic speech by means of questioning activity.

Key words: junior schoolchildren, primary school, junior schoolchildren’s questions, pupils’ questions, questioning skills, questioning functions, question classification, development, dialogic interaction.

UDK 378.14

Maksym Myskiv

Lviv Polytechnic National University

ORCID ID 0009-0000-6340-4406

DOI 10.24139/2312-5993/2023.10/117-129

MANAGERIAL COMPETENCE OF A DOCTOR: CONTENT AND STRUCTURE

The article highlights the problem of a doctor’s managerial competence structuring. The aim of the article is as follows: to substantiate the content and structure of a doctor’s managerial competence based on the study of scientific and